

A muraközi ló típusának regenerálása – negyedik rész (2016-napjainkig)

2016. október 10-én V.Németh Zsolt államtitkár bejelentette a muraközi kutatási program indítását, melynek egyértelmű célja közt a muraközi fajtává válását jelölte meg. Ez új fejezetet nyitott a muraközi ló regenerálásában, hisz innentől fogva úgymond kormányzati támogatást is magunk mögött tudhattunk.

Az első feladat, egy komplett kutatási program kidolgozása volt. Több egyeztetést követően állítottuk össze az anyagot (Kovács-Mesterházy Zoltán, Rácz Károly, Thomka Iván), amit a Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület adott be jóváhagyásra a tenyésztési hatósághoz. 2016. december 20.-án a hagyta jóvá a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal a kutatási programot.

A kutatási program céljai közt az alábbi feladatokat határoztuk meg:

- Génmegőrzés, géntartalék megmentése;
- Fenotípus és származás alapján összegyűjteni a fellelhető lovakat;
- Genetikai beszűkülés elkerülése: rokon fajtákkal célpárosítás;
- Genetikai vizsgálatok elvégzése: elkülönül-e a magyar hidegvérű populációtól;
- Adatgyűjtés, adatok értékelése (testméretfelvétel, használati tulajdonságok, szaporulati mutatók);
- Teljesítményvizsga rendszerének továbbfejlesztése, igazodva a többhasznúsághoz;
- A fajta újraélesztése;

A muraközi lóállomány gerincét és legértékesebb populációját, az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság muraközi törzstenyészetje adja. A 2003-ban vásárolt állomány mára többszörösére nőtt, a folyamatos vásárlások és a szaporulat eredményeként. Ez a növekedés megadta a lehetőséget az okszerű szelekcióra.

A muraközi ló fennmaradása azonban azon múlik, hogy képesek leszünk-e növelni a muraközi kancalétszámot. Az Igazgatóság mellett 2016-ban 8 magántenyésztő csatlakozott a kutatási programhoz, jelenleg 21 magántenyésztő tart muraközi lovat. Örvendetes módon több potenciális tenyésztőtársról tudunk, akik csatlakozni szeretnének a tenyésztői munkánkhoz.

1.táblázat

A muraközi programban szereplő egyedek létszáma és megoszlása az ŐNPI és a magántenyésztők között

Korcsoport	ŐNPI		magántenyésztők		Összesen	
	2016.	2020.	2016.	2020.	2016.	2020.
Tenyészkanca	23	20	17	40	40	60
Tenyézmén	5	4	2	3	7	7
Növendék kanca	12	12	5	9	17	21
Növendék mén	12	14	3	4	15	18
Összesen:	52	50	27	56	79	106

Kidolgoztunk egy típusbírálati rendszert, amely egyszerűen és gyorsan elvégezhető, adattartalma könnyen feldolgozható, átlátható és egyértelműen megállapítható belőle, hogy az adott egyed muraközi típusú lónak tekinthető-e. A pontozás során a bíráló 1-2-3 pontot oszthat ki, annak megfelelően, hogy az adott bírált tulajdonság mennyire felel meg az elvárásoknak. A bírálat során természetesen a használhatóságot is bíráljuk.

A tenyésztésbe állítás előtt minden kancáról felvesszük a fontosabb testméreteket, testtömeget és a típusbírálati lapot is elkészítjük. A választott- és növendék csikókat minden ősszel minősítjük a típusbírálati rendszerünkkel, emellett felvesszük a testméreteket, és a testtömeg adatokat is. Amennyiben a típusnak nem megfelelő, selejtezzük a programból.

2. táblázat

A muraközi programban részvevő (2017-2020) tenyészállatok méretei

Korcsoport	egyedszám	Marmagasság botal (cm)	Marmagasság szalaggal (cm)	Övméret (cm)	Szárkörméret (cm)
Tenyésmén	11	155,4	165,3	191,2	22,9
Tenyészkanca	60	153,5	164,1	206,6	22,1

A táblázatban az időközben kikerült tenyészmének méretei is szerepelnek.

A muraközi kutatási program induló állományáról (77 egyed) **részletes származáselemzést** végeztünk. Az érintett egyedek 4 ősi soros származási lapjait vizsgálva elemeztük a származásukat. Kigyűjtöttük az ismert muraközi, freibergi, nőri, egyéb rokon fajták, hidegvérű, melegvérű és az ismeretlen ősokeket. Az egyes ősokeket külön-külön vizsgáltuk, hogy milyen a vérhányaduk. A jelenleg folyó kutatási programra jelentős hatást gyakorolt egykori, mára már nem élő tenyészmének származását is elemeztük.

A 3. táblázat a kutatási program induló állományának igazolható muraközi vérhányadát mutatja be.

3. táblázat

Igazolható muraközi vérhányadok alakulása a kutatási programba induló állományának esetében

Vérhányad (%)	TM-1	TM-2	TK-ŐNPI	TK-M	NÖV.	Összesen
0	2	2	4	1	2	11
0,1-24,9		5	11	11	15	42
24,9-49,9	1	4	7	7	3	22
50	1		1			2
50 -						0
Összesen:	4	11	23	19	20	77

TM-1: azon ménék, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a muraközi tenyésztésre, de már nem élnek,

TM-2: jelenleg aktív, a muraközi kutatási programba bevont ménék,

TK-ŐNPI: tenyészkancák, ŐNPI tulajdonban,

TK-M: tenyészkancák, magántulajdonban

NÖV: növendék csikók, ŐNPI tulajdonban

Minden évben **egyedi párosítási tervet készítünk**. A kancákat (ismerve pontos származásukat, tenyész-eredményeiket, küllemi és használati tulajdonságaikat) az alkalmasnak vélt tenyészménekkel célpárosítjuk. Ennek természetesen valamilyen szinten korlátot szab a ménék létszáma, és mozgatásának lehetősége, de ezeket a fedeztetések ütemezésével igyekszünk segíteni. A párosítási terv mellékletként tartalmazza a tenyészmének és tenyészkancák fényképpel kiegészített típusbírálati- és származási lapját.

A párosítási terv elkészítése során az alábbi szempontok vezérelnek bennünket:

- muraközi típus rögzítése a megszülető utódokban,
- a még meglévő egykori muraközi vérhányad minél kisebb mértékű csökkenése az utódokban,
- a nehezebb, hidegvérűsebb jellegű kancákra freibergi vérségű mént párosítsunk,

- az őshonos kancákhoz lehetőleg őshonos mént párosítsunk,
- típusos muraközi kancákhoz jó típusos mént párosítsunk,
- a genetikai variabilitás fenntartása, és a beltenyésztés érdekében könnyedebb mozgású, kisebb hidegvérű méneket is használjunk a párosítás során,

4.táblázat

Párosított és fedezettett kancák tenyésztési eredményei a kutatási program 4 évében

Év	2017.	2018.	2019.	2020.
Egyedszám	fedezettetések eredményei			
Fedezettett kanca	36	42	47	54
Párosított mén	8	6	6	6
Vemhesült kanca	26	38	42	50
Vetélt kanca	1	2	3	
Ellett kanca	26	37	39	
Elhullott és halva ellett csikó	1	6	5	
Választott csikó	24	29	34	
Választott csikó / Fedezettett kanca	66,7 %	69,1	33	

Tenyésztési adatok gyűjtése: alapos tenyésztői munkát csak pontos adatgyűjtésre támaszkodva lehet végezni, ezért a fedezettési adatokon túl minden választási csikóról is begyűjtjük a lehetséges adatokat (testméret, testtömeg). Választás kori méretek, testtömeg, küllemi minősítés, ekkor már az első „rostálást” is elvégezzük. Természetesen csak óvatosan az alacsony egyedszám miatt. A választáskori testtömeggel a kanca csikónevelő képességére következtetünk, illetve az ivadékcsoportok révén a mén testtömeggyarapodási képességét örökítését is becsülhetjük. Egyenlőre az alacsony egyedszámból még csak óvatos becsléseket lehet levonni, de az elemszám növekedésével a megállapításaink is pontosabbak lesznek.

5.táblázat

2019-ben született csikók választási adatai

Kor-csoport	egyed (n)	Vál. életkor (nap)	MMB (cm)	ÖM (cm)	SzKM (cm)	Választási testtömeg (kg)	180 napra korr.vál. t.tömeg (kg)	Csikó / Anya testtömeg (%)
mén	17	184	129,2	151,1	19,8	303,6	297,3	45,9
kanca	9	171	125,9	149,0	18,9	278,6	294,0	46,1
összesen	26	180	128,1	150,4	19,5	294,9	296,2	46,0

MMB: marmagasság bottal mérve

ÖM: övméret

SzKM: szárkörméret

Muraközi lótenyésztők, 2018. októberében megalakították a **Muraközi Ló Tenyésztéséért Egyesületet** azzal a céllal, hogy tagjaik hatékonyabban tudjanak a muraközi program érdekében tevékenykedni, s szorosabbra fűzni az egyes tenyésztők közötti szálakat.

2020. augusztus 24-én az Agrárminisztérium jóváhagyta a Muraközi Ló Tenyésztéséért Egyesület azon kérelmét, hogy a magyar hidegvérű lófajta elismert tenyésztőegyesülete lehessen, azon feltétellel, hogy csak a muraközi tenyésztési programban szereplő egyedekkel végezheti azt. Így

mára a muraközi lovat tenyésztőknek önálló tenyésztőegyesülete van, s ez egy új korszakot nyit a muraközi ló tenyésztésében. Ez természetesen fokozott felelősséget és plusz energiákat kíván meg az egyesület vezetésétől.

2019-ben és 2020-ban is megrendeztük a **muraközi szakmai napot**, melyen egyrészt bemutatjuk a rendezvénynek otthont adó tenyészet egyedeit, eredményeit, másrészt a tenyésztők egymás közti kapcsolatépítését is elősegíti. 2020-ban Jákon volt a szakmai napunk, melyen a Rác-család és Lakics Ferenc tenyészetén túl a fiatal- és a potenciális tenyészméneket is megmustrálhatták az érdeklődők.

Mikor lehet sikeres a muraközi ló tenyésztése? Ha a tenyésztésével foglalkozó szakemberek a múlt eredményeit és tapasztalatait ötvözik a jelen kor tudásával, s képesek „megálmodni”, hogy 15-20 év múlva milyen családi lovat keresnek a potenciális lótartók, s ezt természetesen kellő alázattal teszik.

Kovács-Mesterházy Zoltán